IL-BIDWI

FOLJU MAHRUG DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur: C. Zammit-Marmarà, M.B.E.

Nru. 70 IT-TNEJN, IL-15 TA' OTTUBRU, 1945. Nru. 70

L-ISKOLA U L-BDIEWA

(Meħud mit-Taħdita li għamel fuq ir-"Redi ffusion" is-Sur ROBERT BIASINI, Direttur tal-Biedja fit-30 ta' Settembru, 1945).

KLASSIJIET TA' FILGĦAXIJA

BOSTA minnkom qraw dawn il-ġranet, l-avviż maħruġ taħt il-firma tal-Ħabrieki Spettur ta' l-Iskejjel — is-Sur Manwel B. Vella — dwar il-Klassijiet ta' Filgħaxija li waqqaf il-Gvern biex jeqred minn fostna n-nuqqas ta' l-iskola fost il-kbar u biex jinħaseb ukoll għal dawk li 'l quddiem jemgraw biex ifittxu xortihom f'artijiet oħra. Min imur f'dawn il-klassijiet jitgħallem biżżejjed biex ikun jista' jinqeda bl-Ingliż, jaqra u jikteb bil-Malti, u jitgħallem ukoll jagħmel xi kont.

Dan il-proġett inbeda fil-1943 u minn dak iż-żmien 'l hawn infetħu bejn wieħed u ieħor mal-200 klassi mxerrda ma' kull naħa ta' dawn il-Gżejjer, u li fihom kienu jmorru ma' l-4,000 ruħ. Hija ħaġa li jafha kulħadd, li f'dan il-proġett, id-Dipartiment tiegħi, jiġifieri d-Dipartiment tal-Biedja, għamel dejjem ħiltu kollha biex jgħin u biex iħajjar lill-bdiewa biex jitgħallmu; u l-lum fiħsiebni nkompli nżid il-kelma tiegħi dwar il-ħtieġa ta' dan it-tagħlim.

ĦTIEĠA TA' TAGĦLIM GĦALL-BIDWI

U min hu mill-bdiewa li ma jafx kemm hu meħtieġ it-tagħlim? X'jiswa dak il-bniedem li jrid kollox minn ħaddieħor?

Bidwi li ma jafx għallinqas jaqra u jikteb bl-ilsien tiegħu, ma jaf qatt xejn x'inhu jiġri madwaru, u wisq inqas x'inhu jiġri f'artijiet oħra. Huwa jkollu dejjem joqgħod fuq dak li jisma' u li jintqal minn ħaddieħor, li bħalma tafu intom, iktarx li l-ħaġa jżiduhielu, inaqqsuhielu jew iżejnuhielu, u għalhekk qatt ma jkun jafha sewwa. Fuq kollox, imbagħad, min ma jafx skola, ftit jew wisq, ikollu jagħti sodisfazzjon lil ħaddieħor ta' l-affarijiet privati jew familjari tiegħu. M'hemmx agħar milli jkollok tmur għand ħaddieħor biex jaqralek xi ittra li inti tkun irċevejt, li forsi jkun fiha xi ħaġa li inti ma tridx turi biha lil oħrajn?

TAGĦLIM GĦALL-KBAR LI MA JAFUX SKOLA

L-avviż li ħareġ is-Sur Vella, jitħaddet dwar il-klassijiet ta' filgħaxija "GĦALL-KBAR". M'għandniex xi ngħidu, iż-żgħar għandhom il-klassijiet ta' bin-nhar fejn jistgħu u fejn għandhom imorru kollha, iżda l-fatt li kien hemm il-ħtieġa li jinfetħu l-klassijiet għall-kbar, juri f'liema stat kienet tinsab l-edukazzjoni għaż-żgħar, meta l-kbar tal-lum kienu għadhom tfal. Tant hu hekk illi fl-avviż tiegħu, is-Sur Vella jgħid illi fl-imgħoddi kien hemm imorru fil-klassijiet ta' bil-lejl dwar 4,000 ruħ, iżda billi dawn il-klassijiet ma humiex ta' bilfors, dan in-numru mhux ħlief biċċa wisq żgħira ta' dawk in-nies li ma jafux, jew kważi ma jafux skola f'dawn il-Gżejjer.

DMIR IL-MISSERIJIET

Ħafna minna, meta tfal, ma tantx inkunu mħeġġin biex nitgħallmu l-iskola, u kieku missierna jgħidilna biex ma mmorrux skola, iktarx nieħdu gost u ngħidu: Kemm iħobbna missierna! Iżda l-lum li aħna kbar nafu tajjeb kemm hi meħtieġa l-iskola, u wkoll dawk li jafu ħafna skola bosta drabi tismagħhom jgħidulek li "jixtiequ li għandhom tfal ħalli jistudjaw iżjed", għaliex jafu kemm jiswa dan il-lum, u kemm ikun jiswa iżjed 'il quddiem. Meta nkunu tfal, ma għandna xi ngħidu xejn, naħsbuha ta' tfal, iżda meta nikbru nibdew naraw l-iżball tagħna, anzi l-biċċa l-kbira jibdew ilumu lil missierhom li meta kienu żgħar ma bagħathomx l-iskola. Għaldaqstant jiena l-lum inħossni fid-dmir illi nwissi lill-bdiewa biex jibagħtu lil uliedhom l-iskola biex meta jikbru ma jishtux lil missierhom u jgħidu li, biex jisserva huwa, ħallihom injoranti. Hu dmir sagru ta' kull missier li jibgħat lil uliedu l-iskola, u jekk kull missier jagħmel dmiru sewwa u ma jonqosx minn dan, allura l-iskejjel ta' bil-lejl li l-Gvern raġa' fetaħ din is-sena ma jkunx hemm bżonnhom iżjed 'il quddiem.

Ħadd ma għandu l-ebda skuża li jonqos milli jmur l-iskejjel ta' fil-għaxija, u ħadd ma jista' jgħid "għax nistħi". L-ebda mistħija mhi hekk kbira daqs dik li jkollok tgħid, min jaf kemm-il-darba kuljum, "MA NAFX NIKTEB", jew "MA NAFX NAQRA"!! Kull wieħed minnkom li ma jistax imur l-iskola ta' bin-nhar, għandu, minn għada stess imur jinkiteb għall-Klassijiet ta' Filgħaxija, li nfetħu f'bosta rħula ta' dawn il-Gżejjer. Biex tinkiteb ma jeħtieġ xejn ħlief li tmur fl-eqreb skola tal-Gvern, fejn hemmhekk jgħidulek meta, il-ħin u fejn għandek tmur. Mela hu l-parir tiegħi, ta' missier li li jixtieqlek il-ġid, u qis li għada stess tmur tinkiteb. Kulħadd għandu jinkiteb, nisa u rġiel, ġuvintur u xebbiet. Ftakru li dawn il-klassijiet ta' filgħaxija, il-Gvern qiegħed jagħmilhom għalikom apposta, u għal dawk in-nies li għal raġuni jew oħra, ma setgħux imorru meta kienu żgħar.

Dawn l-iskejjel ma humiex għal dawk biss li ma jafu xejn, iżda wkoll għal dawk li jafu ftit. Mela jekk inti taf ftit kompli żid ma' dak li taf billi tinkiteb ukoll għal dawn il-klassijiet. Ftakar li dawn isiru filgħaxija, jiġifieri fil-ħin li ma jfixklukx fix-xogħol tiegħek.

MA NAGĦMLUX GĦAJB LIL PAJJIŻNA!

Kemm tkun ħaġa sabiħa kieku kull dar fil-kampanja, meta l-familja tinġabar wara ġurnata xogħol, kulħadd flimkien, missier u omm, ulied subien u bniet, jinġabru madwar mejda fejn ikunu jistgħu jaqraw ġurnal serju li jagħti l-aħbarijiet tal-pajjiż u wkoll ta' barra? Jeħtieġ għaldaqshekk li aħna ma nibqgħux iżjed. Jeħtieġ illi aħna ma nagħmlux tort lil artna bħal ma sar fl-imgħoddi. Jeħtieġ illi nitgħallmu aħna u ngħallmu 'l uliedna biex ma nagħmlux għajb għaċ-ċiviltà tagħna. Jeħtieġ illi aħna nimxu mal-progress u li nuru li aħna wlied ta' min nagħmlu ġieħ lil dawn il-Gżejjer tal-"George Cross".

Bosta nies ħallew ħajjithom f'din il-gwerra li għall-grazzja t'Alla għadha kif spiċċat. Bosta nies mietu u ħallew ħajjithom biex dawk li jibqgħu ħajjin wara jgħixu ħajja tajba u ta' ġieħ lil arthom. Ejjew ta' veri Maltin u Għawdxin ma ntebbgħux l-isem kbir u għażiż tal-Gżejjer tagħna. Ejjew nuru li aħna nifhmu illi l-ħelsien tal-popli tad-dinja jkun jeżisti meta għallinqas il-poplu jkun jaf jaqra u jikteb meta jaqra ġurnali tajbin li l-iskop tagħhom ikun il-hena u l-għaqda tal-familja. Bl-injuranza u bin-nuqqas ta' l-iskola aħna nistgħu biss niġu mqarrqin. Mela qisu li dis-sena minn dan ix-xahar stess — sena li għall-grazzja t'Alla fiha waqfet il-gwerra — kull min ma jafx skola biżżejjed imur jinkiteb għall-klassijiet ta' bil-lejl. Kulħadd jista' jaħli siegħa għad-divertiment jew ghax-xalati; min ma jistax allura jaħli siegħa filgħaxija, biex jitgħallem dak li hu ta' ġid kbir wara x-xogħol, għalih u għal uliedu? Qisu, immela, li l-bdiewa jagħtu l-ewwel eżempju billi mill-iktar fis jersqu lejn l-iskejjel tal-Gvern biex jinkitbu u jistaqsu meta, x'ħin u fejn ikunu jistgħu jneħħu minn quddiem għajnejhom l-għamad ta' l-injuranza ta' l-iskola!

KOLTIVAZZJONI TA' PRODOTTI MINGHAJR HAMRIJA

(C. Zammit-Marmarà M.B.E.)

Sperimenti f'Qasam ta' l-Ingilterra

GHAT-TALBA tad-Direttur tal-Biedja, jiena ħssirtilkom xi ħaġa fuq fuq dwar iż-żjara tiegħi l-Ingilterra. Il-lum, bħalma kont wegħedtkom, sejjer ngħidilkom xi ħaġa oħra dwar xi sperimenti li jiena rajthom isiru fil-Qasam Sperimentali ta' Jealotts Hill; jiġifieri dwar il-koltivazzjoni ta' xi prodotti fir-ramel u fiċ-ċagħak.

L-ewwelnett nixtieq ngħid mill-ewwel li din il-fergħa tax-xjenza tal-Biedja li tikkultiva pjanti mingħajr ħamrija ma hix ħaġa ġdida. Infatti, aħna nsibu illi Bossignault kien, dwar mitt sena ilu, jikkultiva pjanti fir-ramel u fi bċejjeċ tal-faħam tal-gass billi kien iżid xi sustanzi li kien jidhirlu hu li kienu meħtieġa. Għal ħamsa u għoxrin sena, kienu wkoll qegħdin isiru sperimenti fl-Istazzjon Sperimentali ta' l-Università ta' Kalifornia, dwar il-Koltivazzjoni ta' pjanti fl-ilma biss.

Koltivazzjoni ta' Prodotti fl-Ilma

Is-sistema li tikkultiva pjanti fl-ilma hi iżjed ta' xogħol u tiswa iżjed minn sistemi oħra, għaliex ikun jinħtieġ li jingħamel tank li fih irid ikun hemm bħal "tray" tal-fildiferru li fih ukoll irid jitqiegħed xi ċana, jew ħwejjeġ hokk biex jaqbdu magħhom l-għeruq tal-pjanti. Il-pjanti stess ikun jinħtiġilhom jinżammu sospiżi f'wiċċ l-ilma tattank. It-taħlita li jkun hemm fit-tank jinħtieġ tinżamm fit-temperatura li hemm bżonn b'mezz ta' mekkaniżmu.

Dan is-sistema mexa xi ftit fl-Amerika, iżda hu iżjed addattat għal xi dilettant li ma jimpurtahx kemm jonfoq u li jagħmel dan ix-xogħol bħala mogħdija taż-żmien. Aħna jinteressana iżjed xi metodu li fih forsi nkunu nistgħu nagħmlu użu mill-art moxa li għandna u b'hekk inkabbru l-produzzjoni ta' l-art, jew li b'mezz tagħha nkunu nistgħu nipproduċu ħxejjex u frott orħos milli kieku nikkultivawhom fil-ħamrija.

Koltivazzjoni ta' Prodotti fir-Ramel u Ċagħak

Issa niġu għall-isperimenti kif rajthom jiena.

Il-pjanti li rajt kienu tat-tuffieħ tadam ta' razez differenti. Dawn kienu ikkultivati fi speċi ta' mejjilli tal-konkos li minnhom kien hemm tnejn, waħda kull naħa. Waħda minn dawn l-ispeċi ta' mejjilli kienet mimlija bir-ramel u l-oħra biċ-ċagħak. Dawn l-ispeċi ta' mejjilli, jew kaxxi mingħajr għatu, kienu ta' xi żewġ piedi u nofs wisa' u xi pied fond, u tawwalin u kemmxejn imżerżqin minn tulhom. Kull waħda minn dawn kellha kumnikata magħha żennuna rqiqa li kienet ġejja ma' pajp minn tank li fih kien hemm taħlita ta' ilma u sustanzi li minnhom jgħixu l-pjanti, b'dożi addattati ta' nitroġenu, fosfru, putassa, ġir, kubrit, manjesju, ħadid, boron, manganese, ram u żingu. Din iż-żennuna kienet dejjem tqattar, u b'hekk iżżomm umdu kemm jinħtieġ ir-ramel u ċ-ċagħak li kien hemm f'dawn iż-żewġ reċipjenti. Fiż-żmien li rajthom jiena, il-pjanti kienu kull waħda mogħla raġel, u kellhom bosta għenieqed ta' tuffieħ tadam ta' ġmiel kbir. M'għandniex xi ngħidu, kull pjanta minn dawn kienet merfugħa mill-art u marbuta wieqfa ma' lasta.

Metodu ieħor ta' Tisqija

Hemm ukoll metodu ieħor għat-tisqija ta' dawn irreċipjenti. Flok illi ż-żennuna tibqa' l-ħin kollu tqattar, kienu jifthulha kull meta jkun jinħtieġ; iħallu r-ramel jew iċ-ċagħak jixxarrab sewwa, u l-ilma li jiskula minnhom bissustanzi li semmejna, jerġa' jinġabar u jitqiegħed lura fit-tank.

Fost ħafna ħwejjeġ li għalihom qegħdin isiru dawn l-isperimenti, hemm il-fatt li b'dawn il-metodi wieħed jaħrab id-dud u xi mard li jinsab fil-ħamrija. Iżda naħseb li biżżmien ukoll ir-ramel u ċ-ċagħak ikollhom id-dwied tagħhom.

Bħalma għedtilkom qabel, dawn l-isperimenti lilna jinteressawna l-iżjed għaliex jekk wieħed iġibhom kummerċjalment possibbli, jiġifieri jekk biex dan ix-xogħol isir filkobor ma jiġix jiswa iżjed milli jiswew prodotti kultivati fir-raba', allura forsi aħna nkunu nistgħu nkabbru ħafna l-produzzjoni tagħna billi nużaw il-qatgħat kbar ta' blat li għandna f'din il-gżira b'ġid kbir għas-sidien ta' dawn l-artijiet, għall-konsumatur u għall-pajjiż kollu.

Għeluq

Għad jinħtieġ ħafna studju u xogħol biex dan ix-xogħol ikun jista' jsir. Il-koltivazzjoni tal-pjanti fl-ilma biss hi ħaġa li hawn Malta ma tistax tirnexxi fil-kobor, l-iżjed imħabba l-fatt li aħna neqsin mill-ilma u wkoll għaliex l-affarijiet li jinħtieġu huma għoljin u l-ispiża tiġi kbira. Aħna għandna nieħdu interess kbir fil-koltivazzjoni tal-prodotti fir-ramel u fiċ-ċagħak, għaliex dan għal Malta għad jista' jkun ta' ġid kbir.

L-ENERĠIJA ATOMIKA

(J. Orlando Smith)

Il-Bomba Atomika u l-effetti tagħha

WAħDA mill-grajjiet l-aktar kbar li għaġġbet liddinja kollha ma' tul is-sena li aħna fiha, kienet il-"Bomba Atomika". It-tiġħ ta' din il-bomba fuq il-bliet Ġappuniżi ta' Hiroshima u Nagasaki ħeffew it-tmiem tal-gwerra fil-Lvant Imbiegħed. Id-dinja reġgħet ħadet ittama li sejra terġa' ssaltan fiha l-paċi.

Il-qawwa ta' l-"Atomu" kien ilha tiġi studjata għal snin twal u mill-isperimenti li kienu saru kien deher ċar li dan l-"Atomu", jekk jirnexxi li jiġi magħżul, inissel enerġija u sħana magħquda ilimkien li ma jista' jobsorha l-ebda maħluq. Il-biża' illi n-Nażi setgħu jkunu l-ewwel nies illi jużaw il-qawwa ta' l-"Atomu" u l-enerġija talbiża' tiegħu għall-ħsebijiet li kellhom biex jaħkmu lid-dinja, kienet għaġġlet lix-xjenzati ta' l-Alleati li jgħaqqdu flimkien il-għerf fit-tfittix tagħhom sabiex jiksbu s-sigriet ta' din l-enerġija qabel il-għadu tagħhom. Il-ħsieb ta' l-Alleati rnexxa: huma kienu l-ewwel fil-kisba tagħhom. Jeħtieġ li wieħed jistqarr li kellha tkun gwerra oħra fid-dinja biex għaġġlet il-kxif ta' din ix-xmara mingħajr tmiem ta' sħana u enerġija li tista' teqred ħajja u proprjetà jekk din tintuża mingħajr kontroll bil-ħaqq. Jifhem il-bniedem minn dan il-ftit kliem, li dawk l-imħuħ ta' l-imgħoddi li ħolqu arti u ġmiel, sabiex ingħixu ħajja aħjar, jistgħu jintfew u jinqerdu mill-għaqda ta' dawk l-imħuħ l-oħra li rnexxielhom isibu l-bomba tal biża'. Jekk il-bniedem jitlef ilgħaqal u jagħmel użu għall-ħsieb qarrieqi ta' din is-saħħa moħbija, id-dinja u kull ma fiha jsiru tlief fi ftit waqtiet.

Il-Ġid li tista' tagħmel il qawwa ta' l-Atomu

Halli aħna nittamaw illi l-ħidma u l-għaqal tax-xjenzjati tal-lum irossqu tberik u mhux saħta fuq il-maħluqin. Il-ġid li jista' jagħmel l-"Atomu" u l-enerġija tiegħu huwa bosta u kbir ħafna. Saħansitra, ix-xjenzjati jaħsbu illi l-użu tas-saħħa u l-enerġija ta' l-"Atomu" għad jista' jkun il-mezz li wieħed jagħmel vjaġġ sa Marte u fil-Qamar bħalma konna naqraw fil-ħrejjef tal-kittieba, fil-waqt illi jingħad ukoll illi t-tmexxija ta' vapuri, it-tidwib, tħaffir, dwal u sħana għad ikunu ħwejjeġ taċ-ċajt, għal dik li hija tbatija, meta tintuża l-qawwa ta' dan l-"Atomu"—l-għaġeb li jista' jbiddel id-dehra tad-dinja bħal-lejl min-nhar.

Tama ta' ġid għall-Bdiewa

Il-ġenniena u l-bdiewa qegħdin b'moħħhom u b'għajnejhom miftuħa jistennew l-iżviluppi ta' ġid, u mhux ta' qerda, minn din il-kixfa kbira: dawn qegħdin iħarsu 'l quddiem lejn dak iż-żmien meta l-enerġija ta' l-"Atomu" tkun tista' tiġi użata biex tkabbar l-uċuħ tagħhom u ssaħħan tmien kbar ta' raba' li jagħti ikel bnin lill-bniedem. Dawn l-ulied ta' l-art, jittamaw li malli din is-saħħa ġdida tkun tista' tiġi kontrollata aħjar, immexxija skond ir-rieda tal-bniedem, tkun tista' tiġi użata biex ma jkunx hemm aktar biża' dwar jekk l-uċuħ tagħhom jirnexxux jew le. Il-kontroll ta' l-"Atomu" għad irid ikun il-mezz biex l-elementi jiġu kontrollati skond ix-xewqa tal-bniedem. Ladarba Alla xeħet fil-ħolqien din il-qawwa tal-għaġeb Huwa kien xeħitha biex xi darba l-bniedem isibha u jinqeda biha għallġid tiegħu. Jalla din il-kixfa tibda tintuża għall-ġid talbniedem, kif bla dubju għandu fiħsiebu l-Hallieq ta' kollox. Nistennew b'tama u fidi illi dak li jista' jkun qerriedi ta' kollox għad iservi ta' ġid lid-dinja kollha.

MARD TAL-PJANTI U ĦXEJJEX

(A. Muscat)

Ħtieġa li tikkura l-Pjanti

KULL ħaġa trid is-sengħa u l-kura tagħha biex tista' tiġi 'l quddiem u l-bniedem jieħu minnha dak li jkun jixtieq u jistenna. Il-pjanti u l-ħxejjex trid tikkuraħom kif jinħtieġ u skond is-sengħa daqs kull ħaġa oħra li minnha tieħu xi vantaġġi.

Ħafna jippretendu li billi jitfgħu ż-żrieragħ taħt wiċċ l-art, dawn għandhom jikbru weħidhom, u mingħajr ma jagħtu kas aktar tal-pjanta jew ħaxixa li tinbet minn dik iż-żerriegħa li jkunu tefgħu taħt il-ħamrija, għandhom jieħdu kulma jixtiequ.

Min jaħseb dan ma jistax ikollu impressjoni aktar ħażina dwar il-kura li jiħtieġu l-pjanti u l-ħxejjex li wieħed ikollu jekk minnhom irid jieħu dak li jixtieq. Hawn taħt jiena sejjer insemmi xi punti li wieħed jeħtieġ josserva biex jonqos il-mard li jattakka l-ħxejjex u l-pjanti. Jekk wieħed josserva dawn il-punti bir-reqqa sew id-dilettant kemm il-bidwi jsib waħdu d-differenza kbira li tgħaddi bejn pjanti ikkurati u oħrajn li mhumiex.

Prekawzjonijiet kontra t-tixrid ta' mard tal-Pjanti

L-ewwelnett huwa meħtieġ li dawk il-pjanti kollha li jkunu attakkati mill-mard jinħarqu minnufih. Taħt l-ebda ċirkustanza wieħed m'għandu jitfa' l-pjanti morda fuq xi miżbla demel. Id-dud li jkun hemm fuq dawn il-pjanti li jinxteħtu fejn ġie ġie, jista' jtir għal fuq il-pjanti li jifdal b'saħħithom u b'hekk il-marda tixtered u flok li tinqered toktor bil-bosta.

Aqta' u aħraq dawk il-friegħi tal-pjanti li tarahom attakkati b'xi marda u ħu ħsieb li tikkura u tgħin lill-pjanti b'saħħithom b'xi demel artifiċjali u bil-bexx kontra d-dud.

Qatt ma għandek taqta' bċejjeċ, jew tiġbor żerriegħa minn pjanti attakkati bil-mard, sabiex tnissel minnhom. Aħjar li taħraq kollox milli tissogra xxerred il-mard.

Basal li jkun ta' razza ħażina tħawlux biex tieħu minnu, għaliex wiċċ ħażin biss jista' jkollok mit-tnissil ta' basal bħal dak. Uħud mill-bdiewa saħansitra jiżirgħu patata li tkun ġa mimsusa bis-susa, għaliex, igħidu huma, ma jkunux iridu jitilfu l-ħażna li jkollhom. Bdiewa bħal dawn huma tassew ta' min jikkundannahom il-għaliex bil-għamil tagħhom ikunu qegħdin imarrdu l-art li qiegħda tagħtihom il-għajxien u fl-istess ħin jgħinu biex is-susa toktor aktar fostna. Nerġgħu ngħidu, aħjar li wieħed jitlef ftit u jaħraq kull ħaġa marida milli jżid il mard li ġa hawn fostna.

Eqred il-Ħaxix Ħażin!

Il-ħaxix ħażin li jikber qalb il-pjanti huwa wkoll għadu kbir tal-għajxien ta' ħxejjex u pjanti b'saħħithom. Kull ħaxixa ħażina li wieħed jara jiħtieġ li tinqala' mill-aktar fis.

Tqassim ta' Uċuħ

Fuq art marida tiżra' qatt l-istess uċuħ ta' ħxejjex. Biex il-bidwi jiskansa mill-mard ikun tajjeb ferm li josserva r-regula ta' tqassim ta' l-uċuħ kif titlob is-sengħa u mhux jiżra' u jħawwel l-istess uċuħ fuq xulxin. Uħud mill-insetti u parassiti li jeżistu, ma jgħixux minn fuq l-istess uċuħ, u għalhekk, meta tbiddlilhom il-wiċċ tkun qiegħed teqred ħafna minnhom, għaliex huma ma jsibux dawk il-pjanti li soltu jgħixu minn fuqhom.

Ħsara ħtija ta' Traskuraġni

Dawn il-punti li jiena semmejtilkom hemm bżonn li wieħed josservahom sewwa, kemm id-dilettanti tal-ġonna u kemm il-bdiewa. Ix-xogħol tar-raba' jrid is-sengħa tiegħu u għalhekk kulħadd jiħtieġlu li jieħu dawk il-prekawzjonijiet li bihom nistgħu nnaqqsu l-mard mill-ġżejjer tagħna. Mhux biżżejjed li wieħed ibixx biss is-siġar li jkollu fil-waqt li jibqa' indifferenti għal dawk il-ħwejjeġ l-oħra kollha li mħabba fihom d-dud u l-parassiti joktru bil-bosta fuq kull ħaġa li jkollu, sakemm fl-aħħar jiġu infettati s-siġar u l-ħxejjex kollha li jkun hemm fil-ġnien jew fl-għalqa tiegħu.

Ħafna siġar, ħxejjex u pjanti jinqerdu ħtija tat-traskuraġni li jużaw xi ħaddiema ta' l-art. Min jaf kemm bdiewa jitilfu l-uċuħ tagħhom ħtija li ma jbexxux fil-ħin jew għax ma jagħtux kas biżżejjed biex jeqirdu l-mard li jitfaċċalhom fuq il-prodotti li jkollhom.

IS-SIĠAR FIL-PAJJIŻ U T-TOROQ

(George D. Cousin)

(Jaqbad man-Nru. 69)

Koltivazzjoni

Barra minn dan li għidna wieħed jagħmel sewwa jekk ifisser dwar il-kultivazzjoni tas-siġar li naraw fit-toroq u fil-pjazez, ma' tul is-sena kollha. Fix-xitwa jinħtieġ li wieħed inaqqihom mill-ħaxix ħażin li jitla' madwarhom u l-konok tagħhom jinħtieġ li jingħażqu minn tlieta sa erba' darbiet. Iż-żabra tagħhom trid issir bil-għaqal biex is-siġra tkompli tissaħħaħ u tissaffa mill-friegħi mejta u morda.

Ma' tul is-sajf, kif għidna aktar il fuq, is-siġar iridu t-tisqija tagħhom, it-tinqix u l-irdim tal-konok wara kull tisqija li tingħata. Trid issir żabra oħra u għall-aħħar tas-sajf jitbiddlu l-puntali li ma jkunux għadhom f'saħħithom biżżejjed biex jirreżistu għat-tempijiet tax-xitwa li jkunu waslu fuqhom.

Xogħol ieħor li jinħtieġ isir sew ma' tul is-sajf u kemm ma' tul ix-xitwa huwa dak li jiġġedded l-irbit li jkollha s-siġra mal-puntal u dan insibu li jkun jinħtieġ li jsir għal mhux inqas minn erba' jew sitt darbiet ma' tul is-sena kollha. Billi l-puntali jkollhom parti minnhom imdaħħla fil-ħamrija, din il-parti tissewwes f'qasir żmien l-għaliex issib ruħha dejjem fl-umdità ta' l-ilma sew mix-xita li tagħmel fix-xitwa kemm mit-tisqijiet li tingħata fis-sajf. Wara sena, jew l-aktar, sentejn, il-puntali jinħtieġ li jitbiddlu għalkemm dan il-bdil ma jfissirx li dawn is-saratizzi jintilfu għal kollox l-għaliex il-biċċa l-kbira tinqata' minnhom il-parti li tkun issewwset u wara jiġu użati għal siġar li jkunu għadhom iktar żagħar.

Spejjeż

Meta wieħed iqis l-ispejjeż li jkunu saru biex siġra tinżamm f'kondizzjoni tajba, u ma' dawn tikkalkula t-tħaffir ta' konki fil-blat fondi ħames piedi u wiesgħin ħamsa, il-mili tagħhom bil-ħamrija u l-prezz tal-puntali, insibu illi kull siġra jiħtiġilha spiża ta' mhux inqas minn 2s.6d. fis-sena.

Ħsara u Qirda ta' Siġar

Kif qegħdin nitkellmu fuq din il-ħaġa nixtiequ nfakkru lill-pubbliku fuq kemm hija ħaġa ta' mingħajr għaqal meta wieħed jagħmel xi ħaġa li biha tista' tinqered waħda mis-siġar li jħawwel il-Gvern wara tant taħbit u spejjeż. F'xi pjazez ġie li tħawlu għal aktar minn tliet darbiet siġar li nqerdu minn tfal jew minn nies ta' mingħajr għaqal. Minbarra l-ħela ta' flus li jkunu qegħdin jikkommettu min jeqred is-siġar, ikun ukoll qiegħed ifixkel u jtawwal it-tħabrik tal-Gvern biex iżejjen u jippurifika l-arja; il-kbar speċjalment huma fid-dmir li jgħallmu lil uliedhom biex iħobbu u jibżgħu għas-siġar li jiltaqgħu magħhom. Din l-edukazzjoni tgħin ħafna biex Malta tiżżejjen b'siġar fil-pjazez u mat-toroq li barra li jsebbħu l-pajjiż iżommu wkoll ħafna nħawi f'saħħithom billi jsaffu l-arja ta' fejn ikunu mħawwla.

KITBA TA' BHEJJEM

Skond ir-regolamenti li hawn iseħħu, kull bniedem li jikseb xi bhejjem (bhejjem ta' laħam il-kelb, frat, ngħaġ, mogħoż u majjali) jew kull bniedem li jżid jew inaqqas il-bhejjem tiegħu, kien obbligat li jirrapporta fl-eqreb Stazzjon tal-Pulizija. Min-nhar il-Ħamis, is-27 tax-xahar li ħareġ, dan ir-rapport għandu jsir fl-eqreb Uffiċċju tar-Razzjon u mhux fl-Istazzjon tal-Pulizija.

M'hemmx bżonn iżjed li wieħed jirrapporta kull xahar il-bhejjem tiegħu, imma kull min jikseb jew iżid bhejjem jew inaqqas minnhom, għandu jirrapporta fl-Uffiċċju tar-Razzjon.

IL-GHAQDA NAZZJONALI TAT-TJUR U FNIEK

(Vincent Rizzo)

Ħajja Ġdida tal-Għaqda

BĦALMA ġralhom il-Għaqdiet kollha ta' Malta ma' tul il-gwerra, il-"Għaqda Nazzjonali tat-Tjur u Fniek" kellha ta' bilfors tnaqqas il-ħidma tagħha; iżda malli r-rebħa debret fil-qrib, din l-Għaqda malajr reġgħet għalli kienet u ħadet il-ħajja mill-ġdid. Fi Frar tas-sena li għaddiet, fiha, l-Eċċellenza Tiegħu l-Gvernatur għogbu jaċċetta li jsir President Onorarju tagħna, u bdiet dik il-ħidma li kienet meħtieġa.

Kumitat Ġdid u l-Ħidma tiegħu

Il-Kumitat tat-Tmexxija tal-"Għaqda Nazzjonali tat-Tjur u Fniek", li baqa' bla ma nbidel għal ma' tul l-assedju, gie maħlul fit-23 ta' Ġunju li għadda, u, wara li ssejħet laqgħa ġenerali, ġie maħtur Kumitat ġdid bis-Sur Robert Biasini, id-Direttur tal-Biedja, bħala President; is-Sur Memè Scicluna O.B.E., bħala Viċi President u bin-Nutar Gatt bħala Kaxxier, fil-ħin li lili wettquni fil-karika tiegħi ta' Segretarju. Fil-Kumitat hemm bħala Membri, is-Sur Ġużè Cesareo, is-Sur Ebejer Slythe, is-Sur Oscar Sammut C.B.E., is-Sur Bertie Grech, Assistent Kummissarju tal-Pulizija, il-Perit Borg Costanzi, Lt. M. Borg Cardona, is-Sur Karm Mifsud u l-Kaptan Walter Salomone. Bħala awdituri tal-kotba u l-kontijiet intgħażlu l-Perit Borg Costanzi u s-Sur Karm Borg.

Il-Kumitat il-ġdid beda x-xogħol tiegħu b'ħeġġa kbira u biex il-ħidma tal-Għaqda timxi 'l quddiem mingħajr telf ta' żmien u b'mod li jieħdu sehem fiha bosta msieħbin tal-Għaqda stess, twaqqfu Kumitati Żgħar u kull wieħed minnhom jieħu ħsieb ta' fergħa mix-xogħol li jkun meħtieġ isir. Dan il-ħsieb fit-tqassim tax-xogħol wera mill-ewwel li sejjer ikun ta' bosta ġid billi l-membri tal-Għaqda mill-200 li kienu l-lum saru 255 u qegħdin jiżdiedu ta' kull jum.

Sotto-Kumitati u l-Ħidma tagħhom

Wieħed mis-Sotto-Kumitati li nħatru sejjer jaħseb għall-ħruġ mill-ġdid tal-ġurnal tal-Għaqda li kien jismu l-"Fur and Feather Magazine" li kien apprezzat ħafna mill-membri tas-Soċjetà għat-tagħrif sabiħ li kien ikun fih dwar it-tjur u l-fniek. Dan il-"magazine" ma baqax joħroġ minħabba l-gwerra. L-ewwel numru 'l sejjer joħroġ ikun għal nofs Diċembru li ġej u joħroġ bħala Għadd Speċjali tal-Milied.

Il-Membri tal-Għaqda jibdew jirċievu kopja ta' dan il-"magazine" b'xejn. Min irid jikteb xi ħaġa għall-"magazine" taħt forma ta' artiklu jew ittra, bil-Malti jew bl-Ingliż dwar it-tjur u l-fniek, kif ukoll dwar annimali oħra, tiġi milqugħa bil-qalb. L-ittri għandhom ikunu indirizzati lis-Segretarju: Lt. M. Borg Cardona, K.O.M.R., 5, Howard Street, Sliema. Il-President tas-Sottu-Kumitat, li huwa wkoll l-Editur ta' dan il-"magazine", huwa l-Kaptan Walter Salomone. Is-Sur Nerik Mifsud ġie maħtur bħala Kaxxier.

Sotto-Kumitati oħra u x-Xogħol tagħhom

Sotto-Kumitat ieħor li ġie maħtur, għandu f'idejh il-ħidma dwar dik li hija propaganda u d-dħul ta' membri ġodda: dan is-Sotto-Kumitat huwa magħmul mis-Sur Memè Scicluna O.B.E., bħala President; Dun Ġużepp Frendo, Segretarju; u l-Perit Borg Costanzi, Kaxxier. Kull suġġeriment lil dan il-Kumitat għandu jinbagħat lis-Segretarju, Dun Ġużepp Frendo, 12, Atocia Street, Ħamrun.

Inħatar ukoll Kumitat ieħor biex jieħu ħsieb il-bejgħ ta' annimali ta' l-imsieħbin, kif ukoll biex jagħmel kull ma jkun meħtieġ għalbiex jinġiebu fniek u tjur minn barra minn Malta, għall-Membri tal-Għaqda BISS. L-Uffiċjali ta' dan il-Kumitat huma s-Sur Memè Scicluna, bħala President; is-Sur Alfred Hunt, Segretarju; u l-Perit Borg Costanzi, Kaxxier. Dan is-Sottu-Kumitat sejjer ikollu f'idejh biċċa xogħol iebsa, iżda l-membri jafu b'dan u bi ħsiebhom jaqdu l-ħidma tagħhom bil-ħeġġa meħtieġa. Ġà għandhom f'rashom li sa qabel il-Milied ikunu jistgħu jagħmlu l-ewwel bejgħ ta' annimali li joffru l-membri, u dan il-bejgħ sejjer isir fl-"Empire Stadium", li ġie mislut għaldaqshekk mis-Sur Scicluna. Il-pubbliku sejjer ikun jista' jixtri wkoll minn dawn l-annimali għalkemm taħt xi kondizzjonijiet li l-Għaqda biħsiebha tgħarraf bihom malli jasal il-waqt.

Importazzjoni ta' Annimali

Dwar l-importazzjoni ta' annimali mill-Ingilterra, u aktarx minn pajjiżi oħra wkoll, dan is-Sotto-Kumitat ġà qiegħed jieħu l-passi meħtieġa billi jgħarbel x'inhuma l-ħtiġijiet tal-membri tal-Għaqda. Dwar din il-ħaġa, inbagħtet ċirkulari lill-membri u, wara li jinġabru l-informazzjonijiet meħtieġa, is-Sotto-Kumitat ifittex li jġib il-prezzijiet ta' l-annimali minn barra u kif ukoll dawn l-annimali jistgħu jinġiebu. Dawk il-membri li għadhom ma weġbux għal din iċ-ċirkulari, huma mitluba li jwieġbu mill-aktar fis.

Hemm ukoll il-ħsieb li jinħatar Sotto-Kumitat ieħor li tiegħu sejjer ikun President is-Sur Ġanġu Saliba, is-Suprintendent tar-Riformatorju, biex jorganizza ħruġ ta' tagħlim fil-kampanja u konferenzi.

Fergħa tat-Torbija tal-Ħamiem tal-Ġiri

Nixtieq issa nsemmi l-ħsieb li għandha l-Għaqda li tiftaħ fergħa ġdida għat-torbija tal-ħamiem tat-tiġrija. Kif intom tafu, fostna hawn ħafna dilettanti ta' din ir-razza ta' ħamiem, imsejjaħ Ħamiem Ingliż, u li għandhom il-ħsieb li jtellquh, u għalhekk jiena ktibt l-Ingilterra biex ikolli l-informazzjonijiet meħtieġa kollha sabiex inkunu nistgħu nibdew dan li "sport" Malta wkoll. Nittama li nkun nista' nkellimkom darba oħra aktar 'il quddiem fuq dan is-suġġett. Għal-lum irrid inħajjar biss lil kull min hu namurus tal-ħamiem li jfittex jissieħeb magħna.

Għeluq

Nittama li għidt biżżejjed biex nuri li l-Għaqda Nazzjonali tat-Tjur u Fniek, qiegħda tagħmel ħidma ta' ġid għall-membri tagħha u li l-5s. fis-sena li qegħdin jitħallsu bħala abbonament ma humiex qegħdin jingħataw mingħajr ma wieħed jikseb il-valur tagħhom.

Qabel nagħlaq, nixtieq ngħarraf illi l-Għaqda tagħna hija msieħba mal-"Poultry Club" u man-"National Utility Poultry Society" ta' l-Ingilterra. Dawn iż-żewġ għaqdiet Ingliżi, dejjem tawna l-għajnuna kollha li xtaqna fil-bżonnijiet tagħna.

Il-ħsieb ta' dawn l-erba' kelmiet tiegħi kien dak li nħajjar id-dħul ta' membri ġodda u għalhekk kull min jixtieq jissieħeb magħna, huwa mitlub li jċempilli bit-telefonn: Sliema 634, jew Central 4940; inkella jibgħatli karta b'ismu u l-indirizz tiegħu fejn fiha jitlobni biex inniżżlu bħala membru.

L-indirizz tiegħi huwa: Nru. 6, Howard Street, Sliema.

AVVIŻ DWAR IT-TAGĦMIR TA' BHEJJEM

Ngħarrfu lill-pubbliku illi d-Dipartiment tal-Biedja reġa' beda t-tagħmir tal-bhejjem, bil-ħlasijiet hawn taħt-isemmija:—

Tagħmir bil-Botbot isir bla ebda ħlas;
Tagħmir bil-Muntun bil-ħlas ta' 1s. 6d.;
Tagħmir bil-Majjal bil-ħlas ta' 1s. 6d.;
Tagħmir bil-Għogol bil-ħlas ta' 3s.,
It-tagħmir tal-Fniek isir bla ebda ħlas.

It-tagħmir ta' bhejjem li semmejna jsiru fl-Ingieret, fil-ħinijiet tax-xogħol u dawk kollha li jkollhom bhejjem għat-tagħmir għandhom jidħlu fl-Ingieret mill-bieb ta' fuq li jiġi fit-Triq ta' Ħal-Luqa.